

# Vart tog upprättelsen för samhällets styvbarn vägen?

Sopa inte vår barndoms verklighet under mattan, skriver Nya föreningen Samhällets Styvbarn Göteborg och kräver en oberoende utvärdering för att gå till botten med Ersättningsnämndens bedömningar.

Under åren [2006 -2016 har det pågått en process](#) som handlat om samhällets omhändertagande av barn. Det började med den statliga vanvårdsutredningen, som berörde samhällsvårdade och det var de vuxnas beskrivningar av sina upplevelser i foster- och på barnhem som kom i centrum. Slutsatsen blev att många fler än som tidigare anats hade utsatts för övergrepp och försummelser. Vanvårdsutredningen utmynnade i en ceremoni i november 2011 i Stadshuset i Stockholm i närvaro av bland annat talmannen Per Westerberg, barnminister Maria Larsson och drottning Silvia, där en offentlig ursäkt framfördes till dem som vanvårdats.

**Ersättningsnämnden i statlig regi inrättades 2013** för att behandla ersättningsfrågan för dem som varit placerade fram till 1980. En rikstäckande informationskampanj genomfördes med uppmaning till dem som uppfyllde kriterierna att söka ersättningen på 250 000 kronor. Antalet sökande uppgick till drygt 5 000. Då Ersättningsnämnden upphörde i juni 2016 visade resultatet på avslag för 54 procent av de sökande trots att tillräckliga budgeterade medel fanns avsatta. Därefter verkar det som om staten ansett sig färdig med saken och inget vidare initiativ har tagits för att uppmärksamma dessa ytterst sårbara människors situation.

*Nya Föreningen Samhällets styvbarn Göteborg* fortsätter att tillvarata intresset för före detta foster- och barnhemsbarn. Av oss har några fått ersättningen och andra fått avslag. På sistone har vi dock upplevt ett alltmer stigande missnöje i

våra samtal om dels tillvägagångssättet hos Ersättningsnämnden och utfallet, som i flera fall förefaller orättvist och godtyckligt. Mer och mer har vi också lagt märke till att omvärlden dragit tillbaka till sitt intresse för vår sak.

**År 2014 uppfördes en utställning på Stadsmuséet i Göteborg,** ursprungligen initierad av **Göran Wall**, själv tidigare barnhemsbarn från Vidkärn och i samarbete med föreningen Samhällets styvbarn med flera. Utställningen, som var fokuserad på Vidkärns barnhem, invigdes av dåvarande ordföranden för kommunstyrelsen **Anneli Hulthén**, som uttryckte sin förundran över det starka gensvaret bland de många människor som slöt upp. Hon underströk att det är många, inte minst anhöriga, som direkt och indirekt berörs och att dessa händelser i det förflutna i stadens historia var en viktig men känslig sak att börja bearbeta och samtala med varandra om.

Redan som små förskolebarn grundlades hos oss en djupgående känsla av att vara annorlunda, i Vidkärns fall illustrerat av höga stängsel runtomkring barnhemmet. Människor i grannskapet frågade sig vilka underliga barn som doldes där bakom. Vi institutionaliserades i en totalt främmande miljö genom sovsalar och speciella kläder och avkläddes vår egen identitet, som om denna vore något klandervärt. Vårt eget sociala nätverk tillmättes inte ha något värde och vi separerades från våra närstående. Våra förmodade dåliga karaktärsdrag och arvsanlag skulle korrigeras genom tillsägelser, disciplin och bestraffningar. Personalen uppträdde med distans, känslomässig anknytning var inte tillåten. Vår självuppfattning präglades sålunda tidigt av att det var något konstigt med oss.

**Det var ju denna stämpel som Upprättelsen skulle lyfta av oss.** Istället fick de flesta av oss erfara att vår förmåga att beskriva vår situation inte räckte, så att vi på en halvtimme kunde övertyga en av regeringen utsedd jury. Att först bli uppmuntrad att berätta det värsta man varit med om, och som man kanske aldrig tidigare sagt till någon, och sedan bli

avvisad har snarare förstärkt den negativa präglingen av hur vi som barn betraktades och behandlades i det land som skulle vara vår trygghet, när den egna familjens omsorgsförmåga sviktade.

I dessa tider när diskussioner om mänskliga rättigheter dominerar i media undrar vi vart frågan om samhällets styvbarn tog vägen? Under en period dryftades människors berättelser från barn- och fosterhem dagligdags. Men efter att Ersättningsnämnden lagts ner i juni 2016 har det blivit tyst! Tog det musten ur debatten att 54 procent fick avslag? Hur kom det sig att avslagen i grannlandet Norge endast uppgick till 9 procent. Omhändertagandena har gett oss erfarenheter som märkt oss för livet, men var det till slut bara pengar åt knappt hälften – för syns skull – det handlade om? När våra berättelser nu har kommit till statens kännedom är den påföljande likgiltigheten därifrån som en värsta mardröm! Det tycks ha slutat med allmosor till några och för övrigt en axelryckning.

**Många frågor kvarstår: Hur mår vi idag? Var förvaras våra berättelser** – och vem har tillgång till dem? Vem i regeringen stöder vår sak? Vad hände med planerna på barnhemsmuseum, som i andra länder har ansetts angeläget att inrätta? Hur utföll mötet mellan barn/fosterhemsbarnen och staten och hur ser fortsättningen ut?

Vi har kommit fram till slutsatsen att en oberoende utvärdering behöver göras för att gå till botten med Ersättningsnämndens bedömningar. Människor var inte beredda på att hamna i en domstolsliknande procedur utan att vare sig få tillgång till ett juridisk biträde eller möjlighet att överklaga. Det är inte rättvist att många som blev utsatta i barndomen ska leva vidare med ytterligare kränkning som en följd av avslagen. Avslaget som kom hem som ett beklagande att vi inte uppfyllde kraven för ersättningen gav ingen möjlighet till återkoppling eller förklaring. Den som skrev och hade frågor fick inga svar. Staten tog inte tillfället i akt att

befria alla från den skam och tystnad, som omgärdat dessa mänskliga tragedier under i flera fall mer än ett halvt sekel.

**Vår uppfattning är att man behöver inse djupet av** den betydelse det har för den enskilde med ett konkret erkännande av det lidande som åsamkats barn och som sätter spår hela livet. Pengar kan inte återskapa det som förlorats i barndomen men kan som symbolhandling även ge upprättelse åt ett samhälle som vågar ta sina egna brister på allvar och fullt ut erkänna sin egen del i att omhändertagandet fick svåra negativa effekter i alltför många fall.

Ska eftervärlden säga att Sverige inte ville kännas vid sin historia, utan stängde dörren efter halva vägen och såg åt ett annat håll? Men vår övertygelse är att om inte samhället anstränger sig för att först sopa rent i grunden för sin egen dörr kommer det inte heller att fungera i framtiden.

Vi anser inte att frågan är färdigbehandlad utan behöver komma upp igen på agendan.

**Låt Upprättelseprocessen fortsätta!**

*För Nya föreningen Samhällets Styvbarn Göteborg*

Ann Runsteen

Kjelle Lindén

Maya Olsén

Börje Landberg

Christer Selander

Maria Strasserra

Tina Robertsson

B. Sörensen

Mia Hedström

Håkan Lindahl

Stig Pettersson

Bosse Åhman

Barbro Fredholm

Viola Löfman

Jan Popp

Carin Åhman

Elisabeth Axelsson

Gerd Buland

Agneta Olsson